

De lijstensamenstelling in de Volksunie

door E. SLOSSE,
Voorzitter VU-Studiedienst.

★

I. STATUTAIRE TOESTAND

In de statuten van de Volksunie, zoals die werden goedgekeurd op 16 oktober 1965, wordt een gans hoofdstuk gewijd aan de Pollverrichtingen.

De bepalingen van de desbetreffende artikels luiden als volgt :

Art. 74. — De kandidatenlijsten welke voor de parlaments- en provincieraadsverkiezingen dienen voorgedragen, worden door de betrokken arrondissementsbesturen voorgesteld aan de arrondissementsraad, twee maand voor de datum der verkiezing.

Art. 75. — De arrondissementsraad beslist over de lijsten bij twee derden meerderheid. Indien na een tweede stemronde nog geen dergelijke meerderheid werd bekomen, volstaat en gewone meerderheid. Bij staking der stemmen wordt de lijst voorgesteld door het arrondissementsbestuur aangenomen. De uittredende mandatarissen behouden hun plaats tenzij de arrondissementsraad met twee derden meerderheid een ander kandidaat zou aanduiden. De stemming gebeurt in principe per kandidaat. De raad stemt eerst over de eerste kandidaat en zo afzonderlijk verder tot de laatste kandidaat. Het arrondissementsbestuur mag nochtans voorstellen een kandidatenlijst in één enkele stemming te behandelen. De raad beslist over dit voorstel bij twee derden meerderheid.

Art. 76. — Tenminste vijf raadsleden kunnen een kandidaat voorstellen aan de raad op een door hen aangeduide plaats. De stemming over deze kandidaat gebeurt in voorkomend geval gelijk met de stemming over de kandidaat welke door het arrondissementsbestuur op die plaats was voorgesteld.

Art. 77. — De lijsten der plaatsvervangers worden in hun geheel aan de raad ter stemming voorgelegd, zonder dat het nodig is over elke

kandidaat afzonderlijk een stemming te houden. Nochtans kan één derde der aanwezige raadsleden de afzonderlijke stemming vragen.

Art. 78. — De door de arrondissementsraad goedgekeurde lijsten worden onmiddellijk aan de algemene sekretaris der partij overgemaakt. Deze legt de lijsten van alle arrondissementen aan het partijbestuur voor. De partijraad kan, bij meerderheid van stemmen, een andere lijst aannemen. Hij moet binnen de acht dagen na de toezending der lijsten zijn stemming houden. Na deze termijn worden de door de arrondissementen voorgestelde lijsten automatisch beschouwd als aanvaard. Wanneer voor de senaatsverkiezingen verschillende arrondissementen samengevoegd worden en de betrokken raden niet dezelfde kandidatenlijst voorstellen, beslist de partijraad welke kandidaten zullen aangeduid worden.

Art. 79. — Alle stemmingen zijn geheim. De uitslagen mogen niet buiten de arrondissementsraden of de partijraad bekend worden gemaakt.

Art. 80. — Ieder partijlid dat op eender welke lijst wenst te komen moet de toelating bekomen van het arrondissementsbestuur.

Art. 81. — (Betreft de gemeenteraadsverkiezingen).

Art. 82. — De provinciale en gekoöpterde senatoren worden aangeduid door de partijraad.

Art. 83. — (Betreft de kandidaturen voor een bestendige deputatie).

*
**

Waar vroeger, in de « embryonnaire » periode van de VU, de samenstelling der lijsten tenminste voor wat de verkiesbare plaatsen betrof veelal het werk was van enkele topmensen, gaven deze statutaire bepalingen duidelijke richtlijnen aan de arrondissementen, en omschreven klaar de bevoegdheid van de partijinstanties.

Nochtans wees de praktijk uit, dat sommige bepalingen te ingewikkeld bleken, in het boek voor wat de stemmingen in de arrondissementele raden betrof, waar verschillende gevallen werden gemeld van misverstanden nopens de interpretatie van art. 75 en 76. Daarom keurde de Partijraad op 14 september 1968 volgende teksten goed :

Art. 75. — « De arrondissementsraad beslist over de lijsten bij twee derden meerderheid. Indien na een tweede stemronde nog geen dergelijke meerderheid werd bekomen, volstaat een gewone meerderheid. Bij staking van stemmen wordt de lijst voorgesteld door het arrondissementsbestuur aangenomen. De uittredende mandatarissen behouden hun plaats tenzij

de arrondissementsraad met twee derden meerderheid een ander kandidaat zou aanduiden. »

« Indien de door het arrondissementeel bestuur voorgestelde lijst niet wordt aanvaard, wordt gestemd per kandidaat, eerst over de eerste en zo afzonderlijk verder tot de laatste. Het arrondissementeel bestuur mag nochtans voorstellen een deel van de kandidatenlijst, waarover geen betwisting bestaat, in een enkele stemming te behandelen. »

Art. 76. — « De stemming over de kandidatenlijst van het arrondissementeel bestuur heeft voorrang. Behaalt deze lijst de vereiste meerderheid niet, dan kunnen tenminste vijf raadsleden een kandidaat voorstellen op een door hen aangeduide plaats. De stemming over deze kandidaat gebeurt in voorkomend geval gelijk met de stemming over de kandidaat welke door het arrondissementbestuur op die plaats was voorgesteld. »

Aan de grond van de bepalingen werd derhalve niets gewijzigd ; deze werden trouwens op geen enkel niveau in de VU ernstig betwist.

Een andere statutaire bepaling vergde meer uitgebreide aanvullingen, namelijk artikel 82 dat zeer laconiek de aanduiding van de kandidaten voor het mandaat van provinciaal en gekoöpteerd senator overliet aan de Partijraad.

Na opgedane ervaring en grondig overleg, werd een procedure uitgewerkt en opgenomen in een nieuw artikel 82 dat luidt als volgt :

Art. 82. — « De kandidaten voor het mandaat van provinciaal of gekoöpteerd senator worden aangesteld door de Partijraad, op voorstel van het Partijbestuur, of van tenminste tien leden van de Partijraad. Deze voordracht moet schriftelijk bij de voorzitter van de Partijraad gebeuren, tenminste een week voor de partijraad die de kandidaten aanstelt. De agenda van deze partijraad vermeldt de namen van de kandidaten. »

« De Partijraad beslist over de aanstelling bij twee derden meerderheid. Indien na een tweede stemronde een kandidaat nog geen dergelijke meerderheid behaalde, volstaat de gewone meerderheid. »

De provincieraadsleden werden dus niet betrokken bij deze procedure, waar men op het eerste gezicht zou kunnen veronderstellen dat zij inspraak moeten hebben bij de aanduiding der kandidaten-provinciale senatoren. Uit de studie bij de andere partijen bleek dat waar dit inderdaad bepaald was, het in feite dode letter blijft, en slechts kan leiden tot tijdverlies.

Wel kunnen de fractievoorzitters van de provincieraden die statutair in de Partijraad zetelen, hun stem laten horen nadat zij bijvoorbeeld het advies van hun fractie hebben ingewonnen.

Tenslotte speelde vooral de bekommernis over het nationaal belang van deze kandidaturen een rol.

Een laatste woord over een andere statutaire wijziging die onrechtstreeks van belang is voor de lijstensamenstelling.

Deze moet gezien worden in het licht van het beginsel bij de VU, dat de arrondissementen, en in tweede orde de hogere bestuurslichamen, de lijsten samenstellen zonder rechtstreekse medezegging van de partijleden (zie daarover verder).

De macht van bijvoorbeeld de arrondissementele voorzitters werd onder meer opgemerkt door Dr Yvo Nuyens in zijn bijdrage over « De selectie van kandidaten en de politieke partijen in België » (Res Publica 1966 — 2, p. 252). Hij schreef als besluit van een steekproef in het arrondissement Leuven (dat onzes inziens minder gelukkig gekozen was om als representatief te kunnen voorgesteld worden voor de VU), dat « naarmate men zijn gezag en macht in de partij ziet toenemen, parallel de kansen op een kunstige plaats op de lijst stijgen ».

Met de bekommernis dat de VU-statuten qua lijstensamenstelling slechts redelijk en aanneembaar zijn, wanneer een steeds hernieuwde inspanning wordt gedaan tot verruiming, en dat die inspanning voor een groot deel moet gedaan worden door het leidend duo in elk arrondissement, werd dan ook na een lange geachtenwisseling op 14 september 1968 door de Partijraad een toevoeging aan artikel 23 goedgekeurd (handelend over het arrondissementsbestuur) die als volgt luidt :

« De arrondissementele voorzitters en sekretarissen mogen evenmin kandidaat zijn voor een parlementair mandaat, tijdens en binnen de termijn van een jaar na het beëindigen van hun bestuursmandaat. In uitzonderlijke gevallen kan de Partijraad bij twee derden meerderheid van deze regel afwijken. »

De raad heeft deze bepaling aanvaard in de mening hierdoor het gezag van de vermelde funktionarissen te vergroten, vooral in hun delikate opdracht actief mede te werken aan verruiming bij de lijstensamenstelling.

II. BEGINSELEN

Vooraleer het probleem van de lijstensamenstelling zelf de onderzoeken, is het onontbeerlijk eerst en vooral het probleem van de politieke partij in de moderne staat te belichten.

Het kan hier natuurlijk niet de bedoeling zijn een grondige wetenschappelijke verhandeling te schrijven over het hedendaagse partijwezen ; zulks werd onder meer in dit tijdschrift door eminente deskundigen gedaan.

Wel komt het ons voor, dat enkele inleidende beschouwingen noodzakelijk zijn vooraleer wij zullen trachten de methode door de VU gevolgd bij de lijstensamenstelling te verdedigen.

Niemand betwist het fenomeen, dat de moderne politieke partijen een totaal ander beeld vertonen dan vroegere, en meer i.h.b. de tijd waarin de zogenaamd traditionele partijen werden opgericht.

De snel veranderende maatschappij, de steeds grotere rol van de regering op elk gebied van het maatschappelijk leven, het algemeen enkelvoudig stemrecht voor mannen en vrouwen, het zijn slechts drie belangrijke factoren onder de vele die de rol en de werking van de partijen grondig hebben veranderd.

Meer en meer gaan stemmen op, die de politieke niet langer als een kunst maar wel als een beroep beschouwen. En dan nog een beroep dat tot de meest uitputtende en moeilijke behoort, afgezien van de dikwijls grote verantwoordelijkheid die er onafscheidelijk aan verbonden is.

Hoe ver zijn we verwijderd van die goede oude grondwet, die gewoon over verkiezingen handelt alsof er geen partijen bestaan. En zelfs van de kieswetgeving, die in betrekkelijk eenvoudige en klare termen de procedure vastlegt, zonder zich iets aan te trekken van het tot stand komen van de lijsten.

Waar in beginsel ieder burger, die aan de gestelde voorwaarden voldoet, als kandidaat zijn kans mag gaan, zien wij in de praktijk dat het enkel de politieke partijen zijn, die verkiesbare kandidaten naar voor kunnen brengen. En deze partijen zijn aan geen wettelijke voorwaarden gebonden om de procedure te bepalen die de samenstelling van die lijsten beheerst.

De eeuwige spanning in elk groot bedrijf, in elke organisatie, en ook in elke politieke partij, tussen een efficiënte en soepele werking enerzijds en een medezeggenschap van de basis anderzijds, schept het probleem der verhoudingen tussen leden, kader en mandatarissen.

Met een ideale democratie als de ene pool, en een beperkte oligarchie als de andere, is het een steeds geldig blijvende opdracht te trachten een doeltreffende organisatie te verzoenen met inspraak van de basis via informatie en raadpleging.

In zijn boek « Aspecten van het modern Parlementarisme » formuleerde de heer P. Demeester de voorwaarden waaraan een moderne politieke partij moet voldoen als volgt (p. 52 eerstvolgende) :

« Indien wij inderdaad de politieke partij zien als hoeksteen van het huidige parlementair regime, dan zal deze moeten beantwoorden aan een zeker aantal basisvoorwaarden die we zullen trachten op te sommen. »

« Een eerste voorwaarde zal dan ook zijn dat er een minimum aantal aangeslotenen moet zijn, dat een zekere proportie moet vertonen tot het aantal stemmen dat de partij bekomt bij de verkieszingsuitslagen. »

« Deze proportionaliteit zou ook moeten bestaan in het kader van de soort aangeslotenen, dit betekent qua hoedanigheid. Het is immers nodig dat een politieke partij die een ideale staatsstructuur wil realiseren, maar

ook de belangen van een zekere groep verdedigt, verhoudingsgewijze aangeslotenen moet tellen, behorende tot deze groep, bijvoorbeeld een partij die een progressieve politieke beoogt in het kader van het salariaat moet niet enkel gesalarieerde handarbeiders als aangeslotenen hebben of niet enkel bedienden, maar moet een zekere verhouding kennen met de door deze twee groepen op haar lijst uitgebrachte stemmen, ten einde een harmonische verhouding te verwezenlijken tussen dezen die het programma van de partij opmaken en die de aangeslotenen zijn en dezen, die de sympathisanten zijn, dat wil zeggen degenen die hun stem uitbrengen ten voordele van dit programma. »

En verder :

« Het pleit dus in het nadeel van de politieke partij, wanneer wij vaststellen dat deze ongeveer eender wie laat aansluiten, alleen maar om een hoog ledenaantal te bekomen. Dit levert immers als gevaar op dat degenen die om zuiver opportunistische redenen aansluiten, op zekere dag in de meerderheid zullen zijn. »

Vooraf had de auteur echter realistisch vastgesteld hoe de toestand is (p. 30) :

« De politieke partijen zijn vandaag immers zodanig geconstrueerd, dat hun basis meer en meer gesteund is op een vertrouwensgedraging van hun leden dan op het initiatief van deze laatsten. »

Wij menen hier een eerste voorbehoud te vinden tegen een overdreven macht aan de leden van een partij. Deze zullen immers geneigd zijn te kijken naar de belangen van hun groep of hun beroep, naar hun eigen arrondissement of gemeente, en oordelen vaak onrechtvaardig zowel over mandatarissen of kandidaten die zijn kennen als over nieuwkomers die al te licht van « arrivisme » worden beschuldigd.

Toch zou het verkeerd zijn aan de leden elke medezeggingschap rechtstreeks of onrechtstreeks te ontzeggen, en de beslissingen te laten treffen door een partijcenakel, dat weliswaar de partijbelangen beter kent en in functie daarvan kan oordelen, maar dat geneigd is lokale toestanden of mogelijkheden uit eigen kader te onderschatten.

Het probleem der spanning democratie-oligarchie vertoont verschillende aspecten, waarvan we hier drie willen opsommen :

a) de bedreiging van een partijoligarchie die onder meer de lijsten-samenstelling zou beheersen ;

b) de leemte die te groot kan worden tussen de effectieve kaders van partijmilitanten en besturen enerzijds, en de brede massa der kiezers anderzijds ;

c) de rekrutering van het politieke personeel die ofwel vanuit de arrondissementen ofwel vanuit de centrale partijleiding kan gebeuren.

Laat ons even vluchtig over beide laatste punten spreken, vooraleer het probleem der lijstensamenstelling meer ten gronde te onderzoeken.

De leemte kader-kiezers werpt onder meer de opstelling van het partijprogramma op. De kiezer heeft zijn voorkeur geuit voor een bepaalde politieke partij op grond van enkele punten uit haar programma waar hij zich kan achter scharen, en ook op grond van zijn sympathie voor een kandidaat. Het eigen kader steunt uiteraard eveneens het partijprogramma, maar is veelal geneigd nieuwe kandidaten van buitenaf gekomen, te weren zelfs indien deze waarborgen bieden voor de toekomst, en kunnen steunen op een grote populariteit bij het kiezerskorps.

Het gevaar voor inteelt bedreigt elke actieve groep, en dan zeker een militant onderdeel van een politieke partij, waar het proces van machtsverwerving zeker een belangrijke rol speelt.

Nauw samenhangend met dit gevaar is het probleem van de rekrutering, en van de permanente aflossing van de oudere generaties. Hier vertoont het probleem het aspect van een dreigende aderverkalking aanwege de gevestigde machthebbers, die niet kunnen of willen begrijpen dat een ongedukde jeugd haar eisen stelt.

Het is wellicht niet overbodig in dit verband te verwijzen naar het manifest dat de zogenaamd « Groep democratie » in maart 1967 uitgaaf en waarin een scherpe analyse werd gemaakt van het vraagstuk der rekrutering van politieke personeel.

De groep kante zich tegen de oligarchische selectie van kandidaten, waarbij het gevaar werd onderstreept dat de voorkeur zou gegeven worden aan zwakke persoonlijkheden, die kunnen meelopen aan de leiband. In het manifest wordt verklaard :

« Wij zijn resoluut voorstanders van een systeem van vóórverkiezing dat tezelfdertijd de persoonlijke kwaliteiten van de kandidaten en de efficiënte deelname van het hoogst mogelijke aantal partijleden naar voren brengt : een pollstelsel met ruime publiciteit rond de kandidaturen, grotere en meer beslissende deelname van de partijleden op het lokale vlak, mogelijkheid van rectificatie op het hoogste vlak, waar uiteraard persoonlijke, regionale en groepsinvloeden minder spelen. Deze rectificatie op nationaal vlak laat meteen toe bepaalde vormen van demagogie tegen te gaan. » (Tekst verschenen in « Feiten en Meninge » 67/3-4, p. 216).

Laat ons thans van meer nabij het pollstelsel bekijken, zoals dat in België in gebruik is. Hiervoor steunen wij hoofdzakelijk op de bijdrage in dit tijdschrift geleverd door de heer W. Dewachter « The General

Elections as a Process of Powerachievement in the Belgian Political System » (Res Publica 1967/3, p. 369 eerstvolgende) en het boek van dezelfde auteur met dezelfde titel (maar dan in het nederlands, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij 1967), en i.h.b. het hoofdstuk over de samenstelling der lijsten (p. 110 eerstvolgende).

Laat ons eerst de realistische vaststelling bijtreden die de heer Dewachter (en met hem ook nog andere auteurs) doen, namelijk dat de poll's in België geen echte poll's zijn, maar eerder een soort « primaries » of voorverkiezingen, in de partijen zelf.

Bij het overzicht dat voormelde literatuur geeft van de verschillende belgische partijen blijkt overduidelijk dat de pollverrichtingen, beschouwd als waarborg voor de democratie in de partijen, van steeds geringer betekenis zijn, en in feite een zoete illusie.

Het is toch zo dat in de CVP het arrondissementeel comité over een grote macht beschikt ten andere ; voor de interpretatie van de pollverrichtingen, dat het nationaal comité steeds wijzingen kan aanbrengen, en dat vooral de belangrijkheid van modellijsten zwaar doorweegt bij de berekening van de uiteindelijke uitslag van de poll. Geen 40 % der leden, en geen 5 % der kiezers nemen deel aan de poll.

Bij de BSP is de toestand nauwelijks beter : daar nemen iets meer dan 50 % der leden of 5 % der kiezers deel aan de poll, terwijl dan nog ongeveer 20 % der verkozen mandatarissen buiten elke poll door federale kongressen of besturen aangeduid werden .

In de PVV was vroeger het politiek bureau reeds zeer machtig inzake lijstensamenstelling. Deze tendens heeft zich onder de heer Van Audenhove nog toegespitst in het toekennen van quasi onbepaalde volmachten aan de partijvoorzitter. Aan de pollverrichtingen werd ook daar door minder dan 5 % der kiezers deelgenomen.

Al deze feiten hebben de VU ertoe gebracht een eerlijk stelsel van lijstensamenstelling uit te werken, dat de leden rechtstreekse deelneming ontzegt. De VU ging en gaat van het standpunt uit, dat wie verantwoordelijkheid heeft gekreken van de leden, via getrapte verkiezingen van afdelingsbestuur en arrondissementeel bestuur (en voor wat de hogere lichamen betreft geldt dit natuurlijk eveneens voor Partijraad en Partijbestuur), deze verantwoordelijkheid ook moet opnemen. Zeker moet dit gebeuren in de zo belangrijke lijstensamenstelling, die beslissend kan zijn voor de toekomst van partij en programma.

Daarbij sjeelden nog andere factoren mede. De VU was tot op heden een structurele oppositiepartij en verkeerde in een zeer speciale fase

van haar ontwikkeling, waarbij het er vooral op aankwam uit te breken uit het keurslijf van kleine getrouwe kringen « van het eerste uur » naar de massa.

De idee van verruiming en vernieuwing kan of mag dan ook niet gescheiden worden in de VU van het statutair geheel van bepalingen die betrekking hebben op de lijstensamenstelling. Wij zijn ervan overtuigd dat het VU-systeem dan alleen positieve resultaten kan afwerpen, en dat de ontrouw aan dit beginsel een bestraffing bij de verkiezingen zou met zich brengen.

Zonder deze correctie zou men inderdaad het VU-stelsel oligarchisch kunnen noemen, waar slechts een zeer klein percent van de leden aan de samenstelling der lijsten deelneemt.

Wij kunnen ons dan ook volmondig akkoord verklaren met de vaststelling van de heer Dewachter (« De wetgevende verkiezingen als proces van machtsverwerving in het Belgische politieke bestel », p. 152) : « Het systeem kan blijkbaar efficiënt en gecentraliseerd werken. Maar het is ondemocratisch. Zolang de beslissende organen naar verruiming zoeken zit in het systeem een dynamische faktor. Verdwijnt deze tendens, dan is de lijstensamenstelling bedreigt met handhaving van verworven machtsposities, inteelt en sclerose, met andere woorden de negatieve gevolgen van een beperkte rekrutering. »

Laten we, vooraleer deze beschouwing aan de werkelijkheid van 1968 te toetsen, nog een laatste argument ten voordele van het VU-systeem ter overweging geven. Het is namelijk de bedenking dat het blijkbaar niet mogelijk is meer dan 5 % van de kiezers bij de lijstensamenstelling te betrekken door pollverrichtingen. De VU meent dan ook er goed aan te doen veeleer de afschaffing van de kopstem te overwegen, en zo geen 5 maar 100 % van de kiezers bij een werkelijke poll te betrekken. Dat de kandidatenlijst dan wordt opgemaakt door partijbesturen is tenslotte een miniem euvel in vergelijking met de vaststelling dat thans slechts 0,5 % mandatarissen buiten nuttige volgorde geplaatst verkozen werden (en voor de senaat zelfs 0,1 %).

Na die belenking krijgt de opmerking van W. Dewachter aan het adres van de VU zijn juiste waarde : (op. cit. p. 156) « Maar meer dan de KPB respecteert de VU post factum de uitspraak van de kiezer. »

Het soepele systeem van de VU kan dus efficiënt werken op voorwaarde dat de verruiming elke inteelt belet, en dat de dialoog tussen Partijbestuur- Partijraad- arrondissementen vlot verloopt, en de leden via hun afdelingen (en ook rechtstreeks aan het Partijbestuur) steeds hun stem kunnen laten horen.

III. DE WERKELIJKHEID IN 1968

A. De kandidatenlijsten in de Arrondissementen.

In een aantal arrondissementen werden geen wijzigingen gebracht aan de verkiesbare kandidaten. Dit was het geval voor Aalst, Brugge (waar in 1965 met Leys, burgemeester van Sint-Andries, een verruiming gebeurde), Dendermonde, Oostende (waar wel de kandidatuur van een bekend figuur uit de VDB als eerste plaatsvervanger kan aangestipt worden), Oudenaarde, en Sint-Niklaas (waar de vorige maal succes werd geboekt met de kandidatuur van M. Coppieters).

In Antwerpen, waar de vast verkozen plaatsen (de eerste vier voor de kamer en de eerste twee voor de senaat) geen wijzigingen ondergingen, kan wel vermeld worden dat de strijdplaats voor de senaat naar een persoon ging uit de rand van de partij die groot aanzien genoot in economische kringen, terwijl de strijdplaats voor de kamer naar iemand van het partijkader zelf ging, namelijk uw dienaar.

In Gent deed het arrondissement afstand van lokale voorkeur en bood aan een bekend figuur uit de VVB, F. Baert, advocaat bij het Hof van Beroep, de tweede plaats aan voor de senaat en tegelijkertijd de plaats van eerste plaatsvervanger. Deze werd trouwens daarna door de Partijraad voorgedragen als kandidaat voor de nationale koöptatie, in welke hoedanigheid hij thans in de senaat zetelt.

Een tweede reeks arrondissementen zijn deze, waar de eerste plaatsen op logische wijze gingen naar personen, die in de partij zelf, in hun eigen arrondissement als in het bestuur, blijk hadden gegeven van een dynamisme en bekwaamheid die alle waarborgen boden voor de toekomst.

Bij deze reeks behoorden de arrondissementen Hasselt en Tongeren waar respectievelijk J. Olaerts, oud-burgemeester van Genk en arr. voorzitter van Hasselt, en E. Raskin, arr. voorzitter van Tongeren op de eerste plaats kwamen en tot kamerlid verkozen werden. Ook voor wat de senaat betreft bracht men in Limburg een man uit eigen rangen naar voor namelijk A. Jeurissen die reeds tweemaal de senaatslijst aanvoerde en een grote populariteit genoot.

Voor Turnhout kan hetzelfde gezegd worden, waar arr. voorzitter J. Belmans voor de derde maal de kamerlijst aanvoerde, dit keer met succes.

Ook het senaatsarrondissement Kortrijk-Ieper stelde als eerste kandidaat een oud-provincieraadslid van de VU voor die blijk had gegeven van zijn kunnen, namelijk F. Blanckaert. Voor de kamer bleek de kandidatuur van L. Van Steenkiste, verbonden aan de KUL-afdeling te Kortrijk, en reeds in het kader der partij actief, zeer interessant in het licht van de

Leuvense aktualiteit. Zijn verkiezing bracht de VU het jongste kamerlid op. In Ieper, het kleinste arrondissement (2 kamerzetels) werden interessante mensen samengebracht op een lijst zonder veel hoop.

Het arrondissement Mechelen vormde een waar school voorbeeld hoe interessante mensen van buiten de partij samen met vooraanstaande partijleden op een lijst kunnen gebracht worden met instemming van de arrondissementele bestuurslichamen. De aanvoerders waren er twee stichters van de VU in 1954: voor de kamer de voorman van het Boerenfront en oud-provincieraadslid L. Sels, en voor de senaat (samen met Tuurnhout) de algemene partijsekretaris W. Jorissen die in 1965 als provinciaal senator voor Antwerpen verkozen werd.

Blijft tenslotte de derde soort van arrondissementen, namelijk die waar de verruiming het sterkst werd doorgevoerd, vooral dan voor wat de verkiesbare plaatsen betreft.

Dit was het geval voor Brussel, en wel voor de tweede plaats op de kamerlijst en de eerste plaats op de senaatslijst. In een doorgedreven en « geforceerde » aktie, te wijten aan de geringe tijdspanne die de vervroegde verkiezingsdatum liet, werd getracht een vooraanstaande personaliteit die niet tot de VU behoorde te overtuigen de tweede plaats voor de kamer te aanvaarden. Toen zulks mislukte, en in het raam van de universitaire crisis, werd gedacht aan professor E. Defacq die wel in Gent woonde maar onder meer in Brussel zijn werkkring had, en die in kringen van VVA en VVB aktief was. Niettegenstaande het optreden door het Partijbestuur, noodzakelijk gemaakt door de speciale omstandigheden, keurde het arrondissement Brussel deze kandidatuur goed, hetgeen er toch op wijst dat hier een politieke rijpheid aanwezig was die boven plaatselijke belangen uitsteeg.

Voor de senaatslijst van Brussel werd eveneens een belangrijke stap gezet naar verruiming door het aanbieden van de eerste plaats aan L. Claes, oud-schepen van Brussel, oud-sekretarisgeneraal van de Economische Raad voor Vlaanderen, en een vooraanstaand figuur in de financiële wereld.

In het arrondissement Leuven werd grof spel gespeeld om kost wat kost de lijsten te doen aanvoeren door professoren van de KUL. Dit was inderdaad enorm belangrijk: de regering was immers over de Leuvense kwestie gevallen! Bovendien kwam daar nog bij, dat hierdoor een bres zou geslagen worden in de muur die nog steeds scheen te bestaan tussen de Leuvense hoogleraren en de VU.

Leuven was voor de VU steeds een lastig arrondissement geweest, waar een verdienstelijk kader een ondankbare strijd had gevochten. Hier bleek de soepelheid van het VU-systeem dan ook het duidelijkst wanneer door het Partijbestuur op het belang van de aanduiding van professoren wees, van wie er ondertussen twee bereid waren de kamer (professor

Verduyn, die trouwens verkozen werd) en de senaat (professor Van Paemel) aan te voeren. De arrondissementele raad heeft de voorstellen van het Partijbestuur formeel bekrachtigd in een open geest van verruiming.

Nog een laatste woord over het arrondissement Roeselare, waar voor de kamer het uittredend volksvertegenwoordiger Babylon was die de lijst opnieuw aanvoerde, maar waar de eerste plaats op de senaatslijst werd aangeboden aan W. Persijn, voorzitter van het Boerenfront, die eveneens verkozen werd, als bewijs van de rendabiliteit van de VU-verruimingspolitiek.

B. De Provinciale en gekoopteerde Senatoren.

De kandidaten voor provinciaal senator werden in feite door de Partijraad aangeduid, nadat nochtans advies was gegeven door de fracties der provincieraadsleden.

Voor Antwerpen werd E. Bouwens, ondervoorzitter van de partij, verkozen. Als vertegenwoordiger van een bepaalde filosofische denkrichting vormde deze aanduiding de zoveelste consecratie van het levende pluralisme in de VU.

Voor Oost-Vlaanderen werd met enige ironie de kandidatuur van R. Diependaele ingediend, die in 1965 na een op zijn zachtst uitgedrukt eigenaardige beslissing van zijn mandaat vervallen was verklaard wegens zozegde omkoperij.

Na zijn vrijspraak door het Hof van Assisen, maakste de verkiezing tot provinciaal senator, zonder incidenten ditmaal, de « weerwraak » van de betrokkene volledig.

In West-Vlaanderen werd iemand aangeduid, die mede aan de basis lag voor het fenomeen van de sterke vooruitgang der VU in die provincie, namelijk Van de Weghe. Als eerste en enige vlaams-nationale verkozene in de gemeenteraad van Oostende was deze oud-koloniaal de promotor van de doorbraak.

De nationale kööptatie tenslotte leverde in de VU het ultieme bewijs dat de aanduiding der kandidaten niet door een kleine groep machtshebbers in de partij werd bepaald uit eigen rangen, maar wel dat men geleid werd door brede principes van openheid.

Hier werd in de praktijk de « eliterekrutering » toegepast zoals W. Dewachter de ideale kööptatie noemt.

Na een bred gedachtenwisseling in de Partijraad duidde deze twee kandidaten aan, namelijk M. Van Haegendoren en F. Baert, die reeds de tweede plaats op de senaatslijst te Gent had bezet. Op dat ogenblik was de VU nog niet helemaal zeker van 2 gekööpteerden, maar het huzarenstuk lukte wonderwel.

Beide kandidaten behoorden niet tot de partij. Beiden waren zij voor-
aanstaanden in de vlaamse beweging en hadden daar overvloedig bewezen
wat zij waard waren. M. Van Haegendoren was wel uiterst veelzijdig :
oud-verbondskommissaris van het VVKS (zoals M. Coppeters), voorzitter
van de stichting Lod. De Raet, voorzitter van het Coördinatiekomitee, lid
van de raad van beheer van de Kultuurraad, enz. Zijn aanduiding voor
de VU wekte dan ook grote verrassing in vele kringen. Zoals dit ook
het geval was voor F. Baert, waar enige opschudding werd verwerkt
in de Gentse magistratuur.

C. Besluit.

Uit het overzicht van de lijstensamenstelling in 1968 kan worden
afgeleid, dat dezelfde verruimingstaktiek van 1965 (toen onder meer
Leys te Brugge, Lootens te Oostende-Veurne-Diksmuide, Schiltz te
Antwerpen, Coppeters te Sint-Niklaas en Elaut te Gent werden verkozen)
werd gevolgd.

Dat hier en daar door het Partijbestuur in een geforceerd tempo moest
ingegrepen worden is voornamelijk te wijten aan het gebrek aan tijd,
en niet zozeer aan de onwil of het onbegrip van de arrondissementele
kaders. Waar normaal kon gerekend worden op een lange voorbereiding
van de steeds delikate verruimingsoperaties, moest zulks nu in ijlt tempo
geschieden, wat natuurlijk geen ideale werkwijze vormt noch voor de
aangezochte personen, noch voor het partijkader, noch voor de afgevaardigden
van het Partijbestuur, die meer dan vermoeid uit de kiesstrijd
kwamen...

Dat de methode door de VU statutair gevolgd, gekoppeld aan de ver-
ruimingsidee, niet zonder risico's is werd in 1965 onder meer bewezen
door de moeilijkheden te Brussel met de Vlaamse Democraten, die veel
meer opeisten dan billijk was. Het overdrevene van hun eisen werd
duidelijk aangetoond door hun verpletterende nederlaag in 1965, waarna
ze in feite van het toneel verdwenen.

In 1968 had de VU nergens met dergelijke incidenten af te rekenen :
te Brussel kreeg de man aan wie de bedoeling tot vlaamse frontvorming
over alle partijen heen werd toegeschreven, zelfs de eerste plaats voor
de senaat toegewezen.

Het actief ingrijpen van het Partijbestuur werd tenslotte overal door
de arrondissementele lichamen bekrachtigd. Meer in het algemeen willen
we eraan toevoegen dat noch in hogere noch in lagere besturen van
de VU stemmen opgingen tegen de statutaire bepalingen inzake lijsten-
samenstelling.

In de VU beseft men blijkbaar maar al te goed dat het inrichten
van een poll door de leden wel misschien meer moeilijkheden kan

opleveren, maar dat de echte democratie en vooral de doorbraak van de partij er in feite niet door gediend worden.

Ook bij de jongste statutenwijzigingen van september werd aan het beginsel zelf van de lijstensamenstelling niet geraakt. Vooralsnog doet zich deze noodzaak niet gevoelen in de VU. Dit wordt bovendien bevestigd door het feit, dat de kiezer de gevolgde tactiek apprecieert en zowel in 1965 als in 1968 uiterst gunstig reageerde op de doorgevoerde verruiming. Deze tactiek werd dan bovendien door de partij voortgezet na de verkiezingen bij de aanduiding der kandidaten voor de nationale koöptatie in de senaat.

*
* *

Met een laatste opmerking willen we deze bijdrage besluiten: wij beseffen al te goed hoe onvolledig ze is, en hoeveel vragen er bij de lezer onbeantwoord zullen blijven.

Gedeeltelijk is zulks te wijten aan het gebrek aan schriftelijke gedetailleerde verslagen van de arrondissementen, die normaal enkel een werkingsverslag en beslissingen op papier zetten. Slechts de Partijraad van de VU beschikt over een beknopt verslag, dat uiterst waardevol blijkt te zijn na verloop van enkele jaren, en het Partijbestuur over een uitgebreid werkingsverslag.

Om deze redenen kon bijvoorbeeld het stemmen-percent niet met zekerheid worden nagegaan waarmede de arrondissementele raden de lijsten uiteindelijk aangenomen hebben. Het veelvuldig gebruik van de telefoon, en de gemakkelijke en talrijke verplaatsingen per auto voor mondelinge kontaktnamen, zullen trouwens voor de geschiedschrijver van de moderne politieke bij gebrek aan uitgebreide briefwisselingen, een grote handicap betekenen.

Toch menen we voldoende in detail te zijn getreden om een waarheidsgetrouw en overzichtelijk beeld te kunnen schetsen van de opstellingsmethode der lijsten zoals de VU ze toepast, en duidelijk de redenen en de toepassing van deze tactiek te hebben beschreven.

